

TAKÁCS GYULA

A jelenlevő odaát

A túlvilág a Jelenések könyvében

A Jelenések könyve a földön kezdődik. És a földön ér véget. De ez a két föld különböző. Patmosz szigetéhez képest, a minden bizonnyal kényszermunkára ítélt rab bánya börtönéhez képest, a mennyből alászállott Jeruzsálem földje „új föld” (vö. Jel 1,9 és 21,1–2) – a földön van, és mégsem földi. Ez a viszonyrend a Jelenések könyvének egészét jellemzi. A szerző és a mű címzettjei nagyon is reális, fenyegetett és tragikus világban élnek. Ennek a világnak fojtogató ködéből viszont nem utópisztikus álmodozásba menekülnek, hiszen hiába tennék. Az arénák ajtóit már nyitva állnak, a kiéhezett fenevadak készenlétben, a bíróságok már elkészítették a koncepcióikat. Itt ugyan győzelmet nem remélhetnek, de az égre sem úgy tekintenek, mint ahova, „akik élünk és megmaradunk..., elragadtunk” (1Tessz 4,15.17). Ha nem menekülnek utópiába, letargiába sem merülnek. Mégis van ég, és mégis „hamar” jön a Jegyes (vö. Jel 22,20). De az eljövétel vigasztalása a „nagy szorongatás” (Jel 7,14) közepette átélte unió a győztes Báránnyal, aki viszont győzelmében, a trónon mégis „mintegy megöltén” áll. A Jelenések könyve a mártír műve, aki „az Istennek az igéje és Jézusnak a tanúsága miatt a Patmosz nevű szigeten lett”, és mártírokhoz, az „együtt közös szorongatásban” testvérekhez intézett mű (vö. Jel 1,9). A Jelenések könyve a mártírtapasztalat dokumentuma. Ez a tapasztalat nagyon is reális, nagyon is földi történet. Annak a két és megszámlálhatatlan sok mártírnak a tapasztalata, akiknek holtteste ‘a nagy város utcáján hever’, ahol ‘az ő Uruk is megfeszítettett’ (vö. Jel 11,8). A mű azonban nem azért íródik meg, hogy e pesszimiztikus tapasztalat dokumentuma legyen, hanem azért, mert ez a tapasztalat nem pesszimiztikus. A mű azért íródik, mert az ég alászállt a földre. A ‘túl’ már nem túl

van, nem elérhetetlen messze. Nem kell átkelni tengeren, hogy elérje az ember, nem kell hegyre menni fel, vagy az égbe. „Közel van hozzád az ige, a szádban és szívedben, tudniillik a hit igéje, amelyet hirdetünk” – így tanít Szent Pál (Róm 10,8). És „az Isten Országá nem jön el szembetűnő módon – mondja Jézus. – Nem fogják azt mondani: »Íme itt van«, vagy »Amott«. Mert az Isten Országá köztetek van” (Lk 17,21). A Jelenések könyve arról a ’túl-levőről’ szól, amely ’ma’, a mindennapok viszonyaiban adott ’kenyér’ (vö. Mt 6,11).

*

A Jelenések könyve erőteljesen, makacsul és következetesen realisztikus mű. Realisztikus és pasztorális. Az emberhez kíván szólni; ahhoz az emberhez, aki értetlen, aki benne él és forog önmaga levében. Az önmaga által keltett gyötrelemben, sebeiben kínlódó embert Isten gyógyítólag sebzi meg. Ez a világ sora, és ebben a sorban a Bárány által vezetetten és győzelmesen vonul végig a világ útján – nem a világból levően – a megváltott ember, az egyház. Erről a történetről szól az Apokalipszis.

Míg a könyv első felében a csapássorozatok főként, súlypontilag kozmikus jellegűek, a természetet érik a csapások, a második felében a súlypont áttolódik az emberi szférára, a csapások az embereket érintik. E csapássorozatok lényege azonban, hogy egyetlen globális tényt rögzítsenek, és e globális tény abban áll, hogy az ember mindenkor és mindig ugyanazon jelene, az ember megsebzett kínja nem reménytelen és nem vigasztalan helyzet, mert ebben a jelenvalóságban, ebben a zaklatott világban ott van az Isten-teremtette egyház. Az egyházat, mint Isten égből leszállott és a földön élő templomát értelmezi a Jelenések könyve. A Jelenések könyve tehát túl azon, hogy az ember konkrét tapasztalataira reflektál, nem erről szól mégsem, hanem arról a hitről, amely hit az egyház ténye és léte. Azé az egyházé, amely ott van a világban, de az Istentől való, nem a világból. Az egyház értelmezése az Apokalipszis. Az egyház jelenségét értelmezi egy olyan pillanatban, amely pillanatban a világgal való érintkezése megkísérli összeroppantani az egyház történelmi jelenségét. A domitianusi üldözés valóban egzisztenciálisan megrázó eseménye hajnalán vagy tapasztalata során aktuális, hogy reflektáljon az egyházra. Az egyházra reflektálva pedig megmutatja azt a győzelmet, amelyet Isten dicsősége és az ő igazságos irgalma mint reményt ajándékozott a világnak.

*

Az egyház három elemzése képezi a Jelenések könyve gerincét. Vizsgálja az egyházat benső vizitációként, majd az egyház lényeges karaktervonásait, küldetését jelöli meg, végül az egyházat a külső viszonyok rendszerében mutatja be. Erről szól a Jelené-

sek könyve, hogy ezenközben értelmezze a tapasztalati jelent is. Értelmezze úgy, hogy mindazok a szenvedések, amelyeket az ember találni és feltalálni képes, feltalálni egymásnak, vagy megtalálni önmaga tapasztalatában, mindezek ugyanannak az irgalmas Istennek a gyógyító, nevelő ténykedései, akivel az egyház mint jegyes a Jegyesével bensőséges és bizalmas kapcsolatban él. Az ítéletablók ítélet jellege tehát másodlagossá válik. E tablók üzenete az, hogy Isten kezében tartja a világot, irgalmas kezében, keményen is. Arról szól ez az üzenet, hogy Isten cselekvő módon, s több mint cselekvően, irgalmasan: keresve az elvesztettet, s megóvva, vezetve zarándok-népét jelen van a hányatott világ közepette, mert hiszen a viszonyok hányatottak. Ez a mű nagyon őszinte, és egészen nyíltan reális.

Kis-Ázsia egyházaihoz szól János Apokalipszise. A nyelvezte mintha nem ezen a földön járna. A mondanivalója azonban egészen a konkrét mához, az akkor élő ember jelenéhez beszél.

Azt az eszményt állítja eléjük, hogy az üldözések idején az egyház hivatása *mártírrá*, vagyis az igazság *tanújává* lenni. Amiként ezt a tanúságot megtette már korábban, amikor a zsidók részéről szenvedett el üldözést a korai egyház, úgy tegye meg most a Római Birodalomban kibontakozó üldözés kapcsán is.

*

A mű egészének kerete kimondja a mű teológiai alapkarakterét mintegy jelszerűen azáltal, hogy a mű élén és annak bezárásánál Jézus neve áll. A mű élén (1,1) ezt olvassuk: „Jézus Krisztus kinyilatkoztatása, amelyet Isten adott neki”; az utolsó versében (22,21) pedig újra megjelenik Jézus neve: „A mi Urunk, Jézus Krisztus kegyelme mindnyájatokkal”.

A Jézus Krisztus név inklúzió formában övezi a művet, és ez az inklúzió a mű alapvizsgálása, alaptanítása lesz. Ha egészen röviden, egészen tételszerűen szeretnénk megmondani, akkor ez így hangzanék: Jézus Krisztus veletek van. Jézus Krisztus akként van veletek, hogy Ő kegyelem. Oly módon van veletek, hogy azonosul, jelen van és működik abban a szituációban, amelyben éltek. Ez a szituáció emiatt a krízis tragédiái ellenére, a história kegyetlenségei és reményt összetörő jellege ellenére mégis valószínű létezés. Ő *valóban* letöröl a szemetekről minden könnyet, mert Ő önmagát tárja fel, és Ő, amikor feltárta önmagát, akkor úgy tárulkozik fel, hogy Ő veletek van, vagyis úgy, hogy Ő kegyelem.

A mű alapanyaga reflexió a történelemre, az átélt, a mindennapos és a nagyobb összefüggések történelmére. Ily módon történelmi mű, de nem marad meg történelmi elemzésnek, hanem teológia: a történelem teológiája.

*

A Jelenések könyvéről végzett megfontolások arra szeretnének rámutatni, hogy a felületi és felületes benyomáson túl létezik és keresendő ebben a műben egy mélyebb és lényegesebb közlés. A közlés pedig a 'túlvilágról' szól, de a túlvilágról azt mondja el, hogy 'jelenlevő'. Az ég is 'új', mert alászállt a földre, és emiatt 'új' a föld is. Az ég a földön van, a 'túlvilág' itt van jelen, a föld pedig, az átélt jelen mennyeivé vált, épp azért, mivel „velünk az Isten”. Isten cselekvése az ember történetében – és az ember történetének Istennel egyesült szentsége: ebben áll a Jelenések könyvének hitvallása; ilyen a Jelenések könyvének a mindennapon túl levő világa.